

მუხლი 191. ნაპოვარი

1. დაკარგული ნივთის მპოვნელმა დაუყოვნებლივ უნდა განუცხადოს ამის შესახებ ნივთის დამკარგავს, მესაკუთრეს, უფლებამოსილ პირს, ან, თუ მათი ვინაობა უცნობია, - პოლიციას ან სხვა ადგილობრივ ორგანოს, და გადასცეს ეს ნივთი.
2. განცხადების გაკეთებიდან ერთი წლის გასვლის შემდეგ მპოვნელი იძენს საკუთრებას ნაპოვარზე, გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა მისთვის ცნობილი გახდა მესაკუთრე, ან მესაკუთრის უფლება ნივთზე პოლიციაში უკვე გაცხადებული იყო. საკუთრების უფლების მოპოვებასთან ერთად ქარწყლდება ყველა სხვა უფლება ამ ნივთზე.
3. თუ უფლებამოსილი პირი იბრუნებს ნივთს, მპოვნელს შეუძლია მოსთხოვოს მას ჯილდო (საპოვნელი) ნივთის ღირებულების ხუთ პროცენტამდე. გარდა ამისა, მპოვნელს შეუძლია მოსთხოვოს უფლებამოსილ პირს ან სათანადო ორგანოს ნივთის შენახვის ხარჯების ანაზღაურება.
4. თუ მპოვნელი უარს განაცხადებს საკუთრებაზე, კომპეტენტურ ორგანოს შეუძლია ერთი წლის შემდეგ ნივთი აუქციონზე გაყიდოს და მოგება მიიღოს, ან, თუ ლაპარაკია დაბალი ღირებულების ნივთზე, უსასყიდლოდ გაასხვისოს ან გაანადგუროს იგი.
5. თუ ნაპოვნია ცხოველები, მალფუჭებადი ან ისეთი ნივთები, რომელთა შენახვაც დიდ ხარჯებს მოითხოვს, მაშინ ერთწლიანი ვადა არ გამოიყენება, ხოლო მესაკუთრეს უბრუნდება მათი გასხვისებით მიღებული თანხა.

I. ზოგადი დებულებები	2
II. 191 I მუხლის წინაპირობები	2
1. დაკარგული ნივთი	2
2. ნივთის პოვნა	3
III. სამართლებრივი შედეგები	4
1. განცხადების და ნივთის გადაცემის ვალდებულება	4
2. მპოვნელის მიერ დაკარგულ ნივთზე საკუთრების შექმნა	4
3. ჯილდოსა და ხარჯების ანაზღაურების მოთხოვნის უფლება	5
4. მპოვნელის უარი ნივთის საკუთრებაზე	6
5. ცხოველებისა და მალფუჭებადი ნივთების გასხვისება	6

I. ზოგადი დებულებები

- 1 ნორმის მიზანია ნივთის დამკარგავის ქონებრივი ინტერესების დაცვა. ნორმის საფუძველზე წარმოიშობა კანონისმიერი სამართლებრივი ურთიერთობა და ჯილდოს მოთხოვნის უფლებით ქმნის განსაზღვრულ მოტივაციას სამართლებრივი ურთიერთობიდან გამომდინარე ვალდებულებების შესასრულებლად. სისტემური თვალსაზრისით, **ნაპოვარი** ახლოს დგას **დავალების გარეშე სხვისი საქმეების შესრულებასთან** (969-975), მაგრამ აღნიშნულისგან განსხვავდება იმით, რომ ნაპოვარის შემთხვევაში ნივთის მპოვნელის სხვისი საქმეების შესრულების ნება არ არის საკანონმდებლო შემადგენლობის ნიშანი: ნორმის მიზნიდან გამომდინარე, მპოვნელის ვალდებულებების წარმოშობა დამოკიდებული არ არის მპოვნელის ნებასა და კეთილსინდისიერებაზე.¹

II. 191 I მუხლის წინაპირობები

1. დაკარგული ნივთი

- 2 ნორმის სისტემური მნიშვნელობიდან გამომდინარე, **ნაპოვარის საგანია მოძრავი ნივთი**. ნივთი დაკარგულია, თუ ნივთზე შეწყდა მფლობელობა და ამავე დროს, ნივთი არ არის უპატრონო 190-ე მუხლის მიხედვით. 156-ე მუხლის თანახმად, ნივთზე მფლობელობა შეწყვეტილად ითვლება, თუ მფლობელი სამუდამოდ თმობს ნივთს ან სხვა გზით კარგავს ნივთზე **ფაქტობრივ ბატონობას**. მფლობელობა შეწყვეტილად ჩაითვლება, თუ მფლობელი ნივთზე ფაქტობრივ ბატონობას მისთვის გაუცნობიერებლად კარგავს ან იგი მეხსიერებაში ვერ აღიდგენს ნივთის მდებარეობას. მფლობელის ნების საწინააღმდეგოდ ნივთზე ფაქტობრივი ბატონობა წყდება იმ შემთხვევაშიც, თუ ქურდი მოპარულ ნივთზე მფლობელობას მიატოვებს. მფლობელის მიერ ნივთზე ფაქტობრივი ბატონობის დაკარგვის შემთხვევაში, მისი **ნების წინააღმდეგობა** არ არის 156-ე მუხლის შემადგენლობის ნიშანი და შესაბამისად, იგივე ითქმის 191-ე მუხლზეც. ნივთზე მფლობელობა შეწყდება იმ შემთხვევაშიც, თუ ნივთის პირდაპირმა მფლობელმა (155 III) ფაქტობრივი ბატონობა თავისუფალი ნების საფუძველზე შეწყვიტა.
- 3 სამართლებრივი პრობლემა შეიძლება წარმოიშვას იმ შემთხვევებში, როდესაც საჭიროა ნივთზე ფაქტობრივი ბატონობის დროებითი ხელშეშლის გამიჯვნა მფლობელობის შეწყვეტისაგან. გადამწყვეტი მნიშვნელობა უნდა მიენიჭოს ფაქტობრივ გარემოებებს. თუ ნივთის პოვნა ცხოვრებისეული გამოცდილების მიხედვით არ არის მოსალოდნელი, მაშინ ნივთზე მფლობელობა არ შეწყდება.² იმ შემთხვევაში, თუ ნივთი სივრცობრივად მოშორებულ ადგილას მდებარეობს, მაშინ მნიშვნელოვანია ის გარემოება, შეუძლია თუ

¹ MüKo/Oechsler, 6. Aufl., 2013, § 965, Rn. 1.

² MüKo/Oechsler, 6. Aufl., 2013, § 965, Rn. 3.

არა მის მესაკუთრეს დაამყაროს ნივთზე ფაქტობრივი ბატონობა. მაგალითად, მგზავრს მატარებელში დარჩა ნივთი.

ნაპოვარის წინაპირობა არის, რომ მესამე პირს დაკარგულ ნივთზე მფლობელობა არ დაუმყარებია. ეს მნიშვნელოვანია იმ შემთხვევებში, როდესაც მფლობელი ნივთს ისეთ სივრცეში კარგავს, რომელზეც ზოგადად სივრცის მფლობელის ნება ვრცელდება. მაგალითად, მარკეტის მფლობელის ფაქტობრივი ბატონობის ნება მარკეტის სივრცეში არსებულ ნივთებზე, მათ შორის იმ ნივთებზეც, რომელიც კლიენტმა მარკეტში დაკარგა. ამ შემთხვევაში, მარკეტის სივრცეში დაკარგულ ნივთზე წარმოიშობა მარკეტის მფლობელის ფაქტობრივი ბატონობა. ზოგადად, სასამართლო პრაქტიკა³ სივრცის მფლობელის ზოგადი მფლობელობის ნების შეზღუდვას განიხილავს იმ შემთხვევებში, როდესაც დაკარგული ნივთი სივრცის მფლობელისათვის არასასურველი საგანია. მაგალითად, დაკარგული ცხოველი შეაღწევს მარკეტში. შესაბამისად, ასეთ შემთხვევაში მარკეტის მფლობელის ნება დაკარგულ ნივთზე არ წარმოიშობა, რადგან არ ხდება ნივთზე ფაქტობრივი ბატონობის ნებითი მოპოვება.

განძსა და ნაპოვარს შორის არსებული მსგავსების მიუხედავად, სამართლებრივად გამიჯვნა შესაძლებელია 191-ე მუხლის საწინააღმდეგო დასკვნიდან. კერძოდ, ნაპოვარის შემთხვევაში, შესაძლებელია დაკარგული ნივთის მესაკუთრის დადგენა.

2. ნივთის პოვნა

191-ე მუხლით განსაზღვრული სამართლებრივი ურთიერთობა წარმოიშობა ნივთის პოვნითა და მასზე ფაქტობრივი ბატონობის დამყარებით. მპოვნელი არ არის ის პირი, ვინც დაკარგულ ნივთს პირველი აღმოაჩენს, არამედ ის პირი, ვინც მასზე მფლობელობას დაამყარებს. ფაქტიურად, საკანონმდებლო შემადგენლობის ამ ნიშნის მნიშვნელობა მდგომარეობს მპოვნელის გაცნობიერებულ ქმედებაში, რომ ნივთი დაკარგული არის. სწორედ ასეთი ქმედება გამოხატავს მპოვნელის მიერ ნივთზე პასუხისმგებლობის აღებას და მხოლოდ ასე შეიძლება იქნეს გაგებული საკითხი, თუ რატომ უნდა წარმოიშვას ნივთზე მფლობელობის დამყარებით მპოვნელის ვალდებულებები.

თუ ნივთზე წარმოიშობა თანამფლობელობა, მაშინ თითოეული თანამფლობელი არის ნივთის მპოვნელი. მპოვნელის მიერ შესაძლებელია ნივთზე არაპირდაპირ მფლობელობის დამყარებაც, როდესაც პირდაპირ მფლობელს აქვს მფლობელობის ნება არაპირდაპირი მფლობელის მიმართ ნივთზე ფაქტობრივი ბატონობის დამყარების მომენტში. აღნიშნული მოცემულია, თუ პირდაპირი მფლობელის მიერ ნივთზე მფლობელობის დამყარება მასსა და არაპირდაპირ მფლობელს შორის არსებული

³ BGH Z 101, 186.

სამართლებრივი ურთიერთობიდან წარმოშობილი ვალდებულებაა.⁴ თუ პირდაპირი მფლობელი სამართლებრივი ურთიერთობიდან წარმოშობილ ვალდებულებებს დაარღვევს და ნივთზე თავის მფლობელობას დაამყარებს, ასეთ შემთხვევაში იგი იქნება ნივთის მპოვნელი. იგივე ითქმის **მჭერის** (155 II) მიერ ნივთის პოვნაზე.

III. სამართლებრივი შედეგები

8 ნივთის პოვნითა და მასზე მფლობელობის დამყარებით წარმოიშობა მპოვნელის განსაკუთრებული სამართლებრივი ურთიერთობა დამკარგავის მიმართ. ნივთის დამკარგავს აქვს ნივთის დაბრუნების მოთხოვნა 191 I, 172, 160-ე მუხლების თანახმად.

1. განცხადების და ნივთის გადაცემის ვალდებულება

9 191 I მუხლის თანახმად, ნივთის მპოვნელმა დაუყოვნებლივ, ე. ი. ბრალეული დაყოვნების გარეშე, უნდა განუცხადოს ნივთის დაკარგვის შესახებ დამკარგავს, მესაკუთრეს ან უფლებამოსილ პირს და გადასცეს მას ნივთი. მპოვნელის პასუხისმგებლობის მასშტაბი მოიცავს განზრახ და გაუფრთხილებელ ქმედებას. განცხადების ვალდებულების დარღვევა გამოიწვევს დამკარგავის, მესაკუთრის ან უფლებამოსილი პირის ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის წარმოშობას.

10 იმ შემთხვევაში, თუ დამკარგავის, მესაკუთრის ან უფლებამოსილი პირის ვინაობა მპოვნელისათვის უცნობია, მაშინ იგი ვალდებულია აცნობოს პოლიციას ან სხვა ადგილობრივ ორგანოს. ნორმის სიტყვა-სიტყვითი მნიშვნელობიდან ცალსახად გამომდინარეობს („თუ მათი ვინაობა უცნობია“), რომ მპოვნელს არა აქვს ვალდებულება დაადგინოს ნივთის დამკარგავის, მესაკუთრის ან უფლებამოსილი პირის ვინაობა. პოლიციის ან ადგილობრივი ორგანოს მიმართ განცხადება და გადაცემა უნდა განხორციელდეს დაუყოვნებლივ.

2. მპოვნელის მიერ დაკარგულ ნივთზე საკუთრების შექმნა

11 191 II მუხლის რეგულირების მიზანია დაკარგულ ნივთზე სანივთო-სამართლებრივი სტატუსის განსაზღვრა. მპოვნელზე საკუთრების უფლების გადასვლით, მპოვნელი კარგავს ჯილდოს გადაცემისა და ნივთზე გაწეული ხარჯების ანაზღაურების მოთხოვნის უფლებას (argumentum e contrario 191 III). ნორმის მიხედვით, მპოვნელი მოიპოვებს საკუთრებას ნაპოვარზე მისი პოლიციის ან სხვა ადგილობრივი ორგანოსადმი განცხადებით მიმართვიდან ერთი წლის შემდეგ და ამ ვადაში მპოვნელისათვის არ უნდა იყოს ცნობილი მესაკუთრის ვინაობა ან მესაკუთრის უფლება დაკარგულ ნივთზე არ უნდა იყოს პოლიციაში გაცხადებული. 191 I მუხლიდან გამომდინარეობს, რომ მპოვნელს საკუთრების უფლების წარმოშობამდე არა აქვს

⁴ MüKo/Oechsler, 6. Aufl., 2013, § 965, Rn. 11.

ნივთის ფლობის უფლება („*გადასცეს ეს ნივთი*“). 191 II შეიცავს ამავე დროს მტკიცების ტვირთის განაწილების წესს: მპოვნელმა უნდა დაამტკიცოს ნაპოვარი და ერთწლიანი ვადის გასვლა, ხოლო მესაკუთრემ ის, რომ მპოვნელისათვის ცნობილი იყო მესაკუთრე ან რომ მან მესაკუთრის უფლება ერთწლიან ვადაში პოლიციაში განაცხადა.

მპოვნელი მოიპოვებს საკუთრებას ნაპოვარზე და მასზე **ex nunc** ქარწყლდება ყველა სანივთო უფლება. ვინაიდან 191 I მუხლის მიხედვით, მპოვნელმა უნდა გადასცეს ნივთი პოლიციას ან ადგილობრივი მმართველობის ორგანოს, ერთი წლის გასვლის შემდეგ მას შესაბამისი ორგანოს მიმართ წარმოეშობა მოთხოვნის უფლება ნივთის დაბრუნების თაობაზე 191 I, 172-ე მუხლების საფუძველზე.

3. ჯილდოსა და ხარჯების ანაზღაურების მოთხოვნის უფლება

191 III მუხლის თანახმად, უფლებამოსილი პირის მიერ ნივთის დაბრუნების შემთხვევაში, მპოვნელს უფლებამოსილი პირის მიმართ წარმოეშობა მოთხოვნის უფლება ნივთის ღირებულების ხუთ პროცენტამდე და ასევე, მპოვნელს შეუძლია მოსთხოვოს უფლებამოსილ პირს ან სათანადო ორგანოს ნივთის შენახვის ხარჯების ანაზღაურება. თუ უფლებამოსილი პირის მიერ, ნივთის პოვნის გამო დაწესებული იყო განსაზღვრული თანხა, მაშინ განმარტების გზით უნდა დადგინდეს, ჩაითვლება თუ არა კანონით განსაზღვრული თანხა უფლებამოსილი პირის მიერ დაწესებული ჯილდოს თანხაში. აღნიშნული საკითხი 52-ე მუხლის საფუძველზე უნდა იქნეს განმარტებული. როგორც წესი, მპოვნელს აქვს 191 III მუხლით განსაზღვრული ნივთის ღირებულების ხუთი პროცენტის მოთხოვნის უფლება, თუ უფლებამოსილი პირის მიერ დაწესებული თანხა ნაკლებია, ვიდრე ნორმით განსაზღვრული რაოდენობა. იმ შემთხვევაში, თუ უფლებამოსილი პირის მიერ დაწესებული თანხა მეტია, ვიდრე ნივთის ღირებულების ხუთი პროცენტი, მაშინ ნორმით განსაზღვრული თანხა უნდა ჩაითვალოს უფლებამოსილი პირის მიერ დაწესებული თანხის რაოდენობაში. დაბოლოს, თუ ნორმით განსაზღვრული თანხა და უფლებამოსილი პირის მიერ დაწესებული თანხა ერთი და იგივე რაოდენობის არის, მაშინ მპოვნელს აქვს მოთხოვნის უფლება 191 III მუხლის თანახმად. ნივთის ღირებულება შეფასების საფუძველი არის გადაცემის მომენტში ნივთის ღირებულება, რომელიც მას აქვს სამოქალაქო ბრუნვაში.⁵ პრობლემატურია ის შემთხვევები, როდესაც მესაკუთრისათვის ნივთის ღირებულება უფრო მეტია, ვიდრე მისი სამოქალაქო ბრუნვაში არსებული ღირებულება. ეს შეეხება იმ ნივთებს, რომელთა მეშვეობითაც შესაძლებელი ხდება უფრო ძვირფასი ნივთის ფლობა, მაგალითად, სახლის ან ავტომანქანის გასაღები. 191 III მუხლის არსიდან გამომდინარე, მიზანშეწონილი იქნება, რომ ჯილდოს რაოდენობა განისაზღვროს არა ნაპოვარის (გასაღები) ან უფრო ძვირფასი ნივთის (სახლი, ავტომანქანა) ღირებულებიდან, არამედ

⁵ MüKo/Oechsler, 6. Aufl., 2013, § 965, Rn. 5.

იმ ხარჯებიდან, რომელსაც უფლებამოსილი პირი გაწევდა ნივთის საბოლოოდ დაკარგვის შემთხვევაში. მაგალითად, სახლისთვის ან ავტომანქანისთვის გასაღების შეცვლის ხარჯების გაწევა.

ნორმის თანახმად, ნივთის შენახვის ხარჯების ანაზღაურება შეუძლია მოითხოვოს მპოვნელმა უფლებამოსილი პირისგან ან სათანადო ორგანოსაგან.

4. მპოვნელის უარი ნივთის საკუთრებაზე

- 13 191 IV მუხლის თანახმად, მესაკუთრე უფლებამოსილია უარი განაცხადოს ნივთის საკუთრებაზე. ამ შემთხვევაში, კომპეტენტურ ორგანოს შეუძლია ერთი წლის შემდეგ ნივთი აუქციონზე გაყიდოს და მოგება მიიღოს, ან, თუ ლაპარაკია დაბალი ღირებულების ნივთზე, უსასყიდლოდ გაასხვისოს ან გაანადგუროს იგი. კომპეტენტური ორგანოს მიერ მიღებულ მოგებაზე მპოვნელს არ წარმოეშობა მოთხოვნის უფლება.

5. ცხოველებისა და მალფუჭებადი ნივთების გასხვისება

- 14 191 V მუხლის თანახმად, თუ ნაპოვნია ცხოველები, მალფუჭებადი ან ისეთი ნივთები, რომელთა შენახვაც დიდ ხარჯებს მოითხოვს, მაშინ ერთწლიანი ვადა არ გამოიყენება, ხოლო მესაკუთრეს უბრუნდება მათი გასხვისებით მიღებული თანხა. აღნიშნული რეგულირება წარმოადგენს IV ნაწილის განვრცობით ნორმას იმ შემთხვევისათვის, თუ კომპეტენტური ორგანო ნივთის თვისების გამო ერთწლიან ვადის დაუცველად ასხვისებს მას აუქციონის გზით და ამასთან ცნობილი ხდება ნივთის მესაკუთრე, რომელსაც აქვს ნივთის გასხვისებით მიღებულ თანხაზე მოთხოვნის უფლება. თუ ვერ დადგინდა ნივთის მესაკუთრე, ამ შემთხვევაში, 191 IV მუხლის შესაბამისად, გასხვისებით მიღებული თანხა რჩება კომპეტენტურ ორგანოს.